

Jędrzej Kupczyński¹, Bruno Reich²

Niesłuszne skazania w Polsce. Badania ankietowe wśród polskich prokuratorów³

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wyniki badania doświadczeń i opinii polskich prokuratorów na temat zjawiska niesłusznych skazań. Uzyskane wyniki ukazują obraz tego zjawiska, w aspekcie jego skali, przyczyn, charakterystyki osoby niesłusznie skazanej oraz możliwości oczyszczenia jej z zarzutów, na podstawie informacji udzielanych przez przedstawicieli grupy zawodowej bieżąco zaangażowanej w proces stosowania prawa karnego. Informacje te skonfrontowano z ocenami wyrażanymi przez osoby niebędące profesjonalnymi uczestnikami procesu karnego, a także umieszczono na tle obszernego przeglądu literatury polskiej i zagranicznej opisującej zjawisko niesłusznych skazań.

Słowa kluczowe

Niesłuszne skazanie, pomyłka sądowa, badanie empiryczne, postępowanie karne, prokuratura.

1. Wstęp

„Lepiej stu winnych uniewinnić niż jednego niewinnego skazać” – tak brzmi łacińska zasada sformułowana już przez cesarza Hadriana w II

¹ Jędrzej Kupczyński, prokurator w Prokuraturze Regionalnej w Warszawie, w dziale ds. cyberprzestępczości, doktorant w Katedrze Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

² Bruno Reich, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, aplikant radcowski w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie, specjalista w Sieci Badawczej Łukasiewicz – Warszawskim Instytucie Technologicznym

³ Zaprezentowane w artykule badania stanowią fragment projektu badawczego zrealizowanego przez osoby uczestniczące w seminarium magisterskim w Katedrze Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, prowadzonym przez dr. hab. Pawła Waszkiewicza (prof. UW) w roku akademickim 2021–2022. Zespół, który zrealizował badania, to: Damian Ausfeld, Emilia Banaś, Anna Cholińska, Dominika Gębarska, Małgorzata Kujawa, Jędrzej Kupczyński, Bruno Reich, Julia Sobocińska, Magdalena Walczak. W niniejszym artykule przedstawiono część danych zebranych w toku tych badań.

wieku naszej ery⁴. Ma ona swoje odzwierciedlenie w polskim Kodeksie postępowania karnego (k.p.k.) w art. 2 § 1 pkt. 1, zgodnie z którym celem postępowania karnego jest, aby sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności, a osoba, której nie udowodniono winy, nie poniosła tej odpowiedzialności. Jednakże niekiedy wykrywano są przypadki niewinnych ludzi, skazanych na karę pozbawienia wolności, nawet za najcięższe przestępstwa, w wyniku pomyłki wymiaru sprawiedliwości. Najgłośniejszym w ostatnim czasie w Polsce przypadkiem niesłusznego skazania była sprawa Tomasza Komendy, skazanego w 2004 roku wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu na karę 25 lat pozbawienia wolności za zgwałcenia oraz zabójstwo 15-latki. W 2018 roku został on uniewinniony przez Sąd Najwyższy, po 18 latach odbywania kary pozbawienia wolności⁵.

Niesłuszne skazania są zjawiskiem skrajnie negatywnym, które nie powinno mieć miejsca, ponieważ świadczy o słabości systemu wymiaru sprawiedliwości. Zjawisko to nie doczekało się jednak, do tej pory, kompleksowego i jednocześnie opartego na badaniach empirycznych opracowania w polskiej literaturze naukowej. Zasadne więc było przeprowadzenie badań zmierzających do przynajmniej częściowego uzupełnienia tej luki. W tym celu zwrócono się w kierunku profesjonalnych uczestników postępowania karnego – prokuratorów – aby uzyskać od nich informacje, poznać ich doświadczenia i opinie na temat zjawiska niesłusznego skazania. Wyniki tego badania, poprzedzone obszernym przeglądem literatury, zaprezentowano w niniejszym artykule.

2. Przegląd literatury

2.1. Przegląd literatury zagranicznej

Autorzy publikacji w Stanach Zjednoczonych zdają się poświęcać znacznie więcej uwagi problematyce niesłusznych skazań niż ma to miejsce w Polsce. Tym niemniej niedostatek kompleksowych opracowań tego zjawiska nie jest wyłącznie polską przypadłością. Także w Niemczech liczba dotyczących go źródeł jest nieznaczna. Z kolei literatura naukowa w Stanach Zjednoczonych, boryka się z problemem związanym z niedostępnością kompleksowych danych liczbowych pomocnych do

⁴ M. Mozgawa-Saj, Rzymskie korzenie zasady domniemania niewinności i prawa oskarżonego do obrony, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego* 2018, t. 101, s. 104–113.

⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2018 r., sygn. V KO 26/18.

opisu zjawiska niesłusznych skazań. Spowodowane jest to różnorodnością jurysdykcji, niedostateczną szczegółowością centralnych rejestrów, a także fragmentarycznością baz danych prowadzonych przez inicjatywy takie jak *The Innocence Project*⁶. Zaprezentowana zostaną wybrane publikacje zagraniczne, dotyczące zjawiska niesłusznych skazań, w aspekcie skali zjawiska; przyczyn; sposobów (dowodów i procedur) na wykrycie niesłusznego skazania i oczyszczenie z zarzutów.

2.2. Skala zjawiska

Szacowanie liczny takich rozstrzygnięć bazuje niekiedy wyłącznie na ocenie własnej wypowiadającego się, ewentualnie podpartej doświadczeniem w pracy w wymiarze sprawiedliwości lub swobodną interpretacją przeprowadzonych badań⁷. Autorzy jednego z nielicznych, współczesnych, niemieckich opracowań dotyczących fenomenu niesłusznych skazań przyznali, że nie dysponują danymi liczbowymi pozwalającymi na oszacowanie skali tego zjawiska⁸.

Próbie empirycznego zbadania odsetka niesłusznych skazań w Stanach Zjednoczonych podjął D. M. Risinger⁹. Dążąc do wyselekcjonowania grupy spraw, w których doszło – w sposób niewątpliwy – do faktycznego niesłusznego skazania¹⁰, przyjął kryterium „oczyszczenia z zarzu-

⁶ The Innocence Project – inicjatywa ukierunkowana na „uwolnienie niewinnych” oraz zapobieganie niesłusznym skazaniom oraz stworzenie uczciwego, sprawiedliwego systemu wymiaru sprawiedliwości, zainicjowana w roku 1992 i prowadzona na Cardozo School of Law Yeshiva University w Nowym Jorku (opis za: www.innocenceproject.org/about, data dostępu: 4 lipca 2022 r.).

⁷ Zob. np. J. Marquis, *The Innocent and the Shamed*, *The New York Times* 2006, 26 stycznia, wersja elektroniczna: <https://www.nytimes.com/2006/01/26/opinion/the-innocent-and-the-shamed.html> (data dostępu 2 lipca 2022 r.) – autor ocenił skalę zjawiska jako 0,027% nie prowadząc badań własnych; zob. Także S. R. Gross, K. Jacoby, D. J. Matheson, N. Montgomery, *Exonerations in the United States 1989 through 2003*, *Journal of Criminal Law and Criminology* 2005, tom 95, nr 2 (zima 2005), s. 523–560. Autorzy przeprowadzili badania, w wyniku których zidentyfikowali 340 przypadków niesłusznych skazań, a jednocześnie stwierdzili, że są ich „niewątpliwie” tysiące.

⁸ F. Leuschner, M. Rettenberger, A. Desselcker, *Imprisoned but Innocent: Wrongful Convictions and Imprisonments in Germany, 1990–2016*, *Crime & Delinquency*, tom 66, nr 5, 2020, s. 1–25. Autorzy przytoczyli oceny wyrażone przez dwóch przedstawicieli niemieckiego wymiaru sprawiedliwości, według których niesłusznych skazań miało być bądź co najmniej 10%, bądź też mniej niż 10%. Oceny zostały oparte wyłącznie na doświadczeniu zawodowym.

⁹ D. M. Risinger, *Innocents Convicted: An Empirical Justified Factual Wrongful Conviction Rate*, *Journal of Criminal Law and Criminology*, tom 97, nr 3 (wiosna 2007), s. 761–806.

¹⁰ Faktyczne niesłuszne skazanie zostało zdefiniowane jako skazanie osoby w sytuacji, gdy w ogóle nie doszło do popełnienia przestępstwa, bądź gdy przestępstwo zostało popełnione przez inną osobę. Autor rozróżnia tego typu przypadki od spraw, w których

tu¹¹, opartego na nowym dowodzie z badań DNA. Autor uzyskał współczynnik 3,3% niesłusznych skazań¹².

W wydanej trzy lata później publikacja¹³, również dotyczącej spraw zakończonych skazaniem na karę śmierci w Stanach Zjednoczonych, przeanalizowano wszystkie takie przypadki z lat 1973–2004. Odsetek oczyszczeń z zarzutów¹⁴ ustalony w tym badaniu wyniósł 1,6%. Ekstrapolując ten wynik na całą grupę skazań, przy wykorzystaniu stworzonego przez siebie modelu statystycznego, autorzy uzyskali wynik: 4,1%¹⁵, którą to wartość uznali za minimalny wskaźnik niesłusznych skazań.

R.J. Ramsey i J. Frank¹⁶ podjęli próbę oszacowania skali zjawiska na podstawie badań opinii profesjonalnych uczestników postępowania uznając, że w sytuacji braku narzędzi badawczych do dokładnego oszacowania skali zjawiska zwrócenie się do takich właśnie osób może przynieść wynik najbliższy rzeczywistości. Największa grupa respondentów oceniła, że w obszarze ich jurysdykcji dochodzi do niesłusznych skazań z częstotliwością: mniej niż 0,5%, ale więcej niż 0% (29,3 % respondentów)¹⁷. Co ciekawe, respondenci byli znacznie bardziej krytyczni oceniając występowanie tego zjawiska w skali całych Stanów Zjednoczonych¹⁸.

Wśród innych publikacji dotyczących liczby i częstotliwości niesłusznych skazań wymienić można prace T.G. Poveda¹⁹ oraz J. Liebmana, J. Fagana i V. West²⁰.

pierwotnie skazana osoba została finalnie uniewinniona, ale wyłącznie z przyczyn proceduralnych albo niezdolności do ponoszenia odpowiedzialności karnej, kiedy to w istocie nie zostało podważone faktyczne sprawstwo tej osoby. *Ibidem*, s. 762.

¹¹ W tekście oryginalnym: *exoneration*.

¹² *Ibidem*, s. 778.

¹³ S. R. Gross, B. O'Brien, Ch. Hu, E. H. Kennedy, Rate of false conviction of criminal defendants who are sentenced to death, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, tom 111, nr 20 (28 kwietnia 2014 r.), s. 7230–7235.

¹⁴ W tekście oryginalnym: *exoneration*.

¹⁵ *Ibidem*, s. 7232–7233.

¹⁶ R. J. Ramsey, J. Frank, Wrongful Conviction. Perceptions of Criminal Justice Professionals Regarding the Frequency of Wrongful Conviction and the Extent of System Errors, *Crime & Delinquency*, tom 53, nr 3, lipiec 2007, s. 436–470.

¹⁷ *Ibidem*, s. 452.

¹⁸ *Ibidem*, s. 453.

¹⁹ T. G. Poveda, Estimating wrongful convictions, *Justice Quarterly* 2001, tom 18, nr 3, s. 689–708.

²⁰ J. S. Liebman, J. Fagan, V. West, A Broken System: Error Rates in Capital Cases, 1973–1995, Columbia Law School, Referat z zakresu prawa publicznego 2000, nr 15, źródło: https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/1219 (data dostępu: 5 lipca 2022 r.).

2.3. Przyczyny niesłusznych skazań

Identyfikacji przyczyn niesłusznych skazań poświęcono stosunkowo liczne opracowania naukowe, opierające się na różnorodnej metodyce – począwszy od badań opinii ekspertów, przez studia przypadków, po statystyczne badania ilościowe. B. Scheck, P. Neufeld, J. Dwyer²¹ poddali analizie sześćdziesiąt dwa amerykańskie przypadki uniewinnień, w powtórnym procesie, po przeprowadzeniu nowego dowodu z badań DNA. Najczęstsze zidentyfikowane przez nich przyczyny niesłusznych skazań to: błędna identyfikacja przez naocznego świadka, wprowadzające w błąd wskazania badań serologicznych²², uchybienie po stronie policji²³.

Przeгляд sporządzony przez M. Saksę i J. Koehlera²⁴, prezentuje dane dotyczące przyczyn niesłusznych skazań, oparte na analizie osiemdziesięciu sześciu przypadków. Według autorów do niesłusznych skazań dochodzi najczęściej z następujących powodów: błędy naocznych świadków (71%), błędy związane z naukami sądowymi (63%), uchybienia po stronie policji (44%)²⁵.

Problematykę błędnej identyfikacji przez świadka przedstawiono także w pracach R.J. Fitzgerald i H.L. Price²⁶ oraz S.R. Grossa²⁷, który ustalił, że 88% procent niesłusznych skazań w sprawach o zgwałcenie spowodowanych było błędnym rozpoznaniem przez naocznego świadka²⁸.

Odmienne, bo bazując na opinii profesjonalistów związanych z procesem karnym (policjantów, prokuratorów, sędziów i obrońców), tematykę przyczyn niesłusznych skazań analizowali R.J. Ramsey i J. Frank²⁹. Sumując odpowiedzi ich respondentów, spośród wszystkich „zaproporowanych” przez autorów badania błędów najczęstszym, bo występują-

²¹ B. Scheck, P. Neufeld, J. Dwyer, *Actual Innocence: When Justice Goes Wrong and how to Make it Right*, Nowy Jork 2001.

²² Publikacja ukazała się w 2000 roku i obejmowała sprawy, w których prowadzono badania serologiczne, w okresie przed upowszechnieniem się badań DNA.

²³ B. Scheck, P. Neufeld, J. Dwyer, *op. cit.*, załącznik nr 1, tabela 2, cytuję za: D. M. Risinger, *op. cit.*, s. 773.

²⁴ M. J. Saks, J.J. Koehler, *The Coming Paradigm Shift in Forensic Identification Science*, *Science*, tom 309, nr 5736 (sierpień 2005), s. 892–895.

²⁵ *Ibidem*. Suma poszczególnych wartości procentowych przekracza 100%, gdyż w wielu przypadkach zidentyfikowano więcej niż jedną przyczynę niesłusznego skazania.

²⁶ R. J. Fitzgerald, H. L. Price, H. L., *Eyewitness identification across the life span: A meta-analysis of age differences*, *Psychological Bulletin* 2015, nr 141, s. 1228–1265.

²⁷ S. R. Gross, K. Jacoby, D. J. Matheson, N. Montgomery, *op. cit.*

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ R. J. Ramsey, J. Frank, *op. cit.*

cym z częstotliwością 4,79, miałyby być nieadekwatne prowadzenie sprawy przez obronę³⁰.

B. Smith, M. Zalman, A. Kiger³¹ również opracowali metodologię badań opartych na kwestionariuszach dystrybuowanych wśród policjantów, prokuratorów, obrońców i sędziów (łącznie 467 respondentów). We wszystkich grupach zawodowych wskazywano na relatywnie wysoką częstotliwość błędów obrony jako przyczynę niesłusznych skazań³². Respondenci będący obrońcami dodatkowo wiązali pomyłki wymiaru sprawiedliwości ze stosowaniem przez policjantów niedozwolonych metod w celu uzyskania przyznania się do winy, sugerowaniem świadka przez prokuratora oraz stosowaniem przez prokuratora niedozwolonego nacisku podczas procedury *plea bargaining*³³.

W Niemczech przeprowadzono analizę wszystkich (dostępnych) spraw karnych zakończonych skazaniem na karę pozbawienia wolności w latach 1990–2016, w których wskutek wznowienia postępowania wydano wyrok uniewinniający³⁴. Najczęstszą zidentyfikowaną przyczyną niesłusznych skazań był błąd po stronie naocznego świadka (45,8% analizowanych przypadków), a w dalszej kolejności: fałszywe przyznanie się do winy, niepoprawna opinia biegłego³⁵.

Próbie przeanalizowania przyczyn niesłusznych skazań w warunkach kanadyjskiego systemu wymiaru sprawiedliwości podjęli M.S. Denov i K.M. Campbell³⁶. Z kolei w artykule W.S. White'a poddano analizie kwestię fałszywego przyznania się do winy w kontekście niesłusznych skazań³⁷. W przywołanym już opracowaniu J. Liebmana i innych³⁸ po-

³⁰ *Ibidem*, s. 457.

³¹ B. Smith, M. Zalman, A. Kiger, How Justice System Officials View Wrongful Convictions, *Crime & Delinquency*, tom 57, nr 5, 2011, s. 663–685.

³² *Ibidem*, s. 673.

³³ *Ibidem*, s. 672.

³⁴ Zidentyfikowano 35 takich spraw, spośród których przeanalizowano 29 (dotyczących 31 osób). W przyjętej definicji niesłusznego skazania uwzględniono – odmiennie niż w większości publikacji amerykańskich – sytuacje, w których osoba skazana faktycznie popełniła zarzucane jej przestępstwo, lecz z przyczyn natury psychicznej okazała się niezdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Do takiej sytuacji doszło w stosunku do ośmiu osób pierwotnie skazanych. F. Leuschner, M. Rettenberger, A. Desselcker, Imprisoned but Innocent: Wrongful Convictions and Imprisonments in Germany, 1990–2016, *Crime & Delinquency* 2020, tom 66, nr 5, s. 1–25.

³⁵ *Ibidem*, s. 12–14.

³⁶ M. S. Denov, K. M. Campbell, Criminal injustice: Understanding the causes, effects and responses to wrongful conviction in Canada, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 2005, nr 21, s. 224–249.

³⁷ W. S. White, Confessions in capital cases, *University of Illinois Law Review*, z dnia 30 czerwca 2003 r., s. 979–1035.

stawiono tezę, że powszechną przyczyną niesłusznych skazań jest niekompetentna obrona oraz błędy po stronie policji i prokuratury, polegające na ignorowaniu dowodów niewinności.

2.4. Przegląd literatury polskiej

W polskim piśmiennictwie naukowym brak opracowań, które w sposób kompleksowy, a jednocześnie oparty na przeprowadzonych na reprezentatywnej próbie badaniach, opisywałyby problematykę niesłusznych skazań. W niniejszym rozdziale przedstawiony zostanie przegląd dostępnych publikacji naukowych, które dotyczą tego zjawiska i zostały oparte na badaniach.

Ł. Chojniak i Ł. Wiśniewski³⁹ przeprowadzili badania aktowe na próbie 89 spraw karnych, wytypowanych według następujących kryteriów: były to sprawy karne rozpoznane przez sądy z obszaru właściwości Sądu Apelacyjnego w Poznaniu w latach 2007–2009, w których prawomocne wyroki zostały uchylone wskutek kasacji lub wznowienia postępowania⁴⁰. Autorzy przyjęli następującą definicję niesłusznego skazania: „wydanie wobec danej osoby wyroku skazującego za przestępstwo, który po uprawomocnieniu został uchylony w drodze nadzwyczajnych środków zażalenia, a odpowiedni sąd uniewinnił oskarżonego, umorzył postępowanie albo przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, w którym to postępowaniu odpowiedni sąd uniewinnił oskarżonego, umorzył postępowanie albo skazał oskarżonego na karę łagodniejszą”⁴¹. Definicja ta jest znacznie szersza niż to, co w piśmiennictwie amerykańskim określa się mianem „faktycznego niesłusznego skazania”⁴². W konsekwencji analizie podlegały w większości postępowania, w których doszło do błędów natury prawnomaterialnej lub proceduralnej, w tym nawet o wydanie wyroku łącznego, a nie sprawy, w których skazana została osoba, która w rzeczywistości nie popełniła czynu zabronionego. Takich bowiem spraw autorzy publikacji zidentyfikowali nie więcej niż pięć⁴³.

³⁸ J. Liebman, J. Fagan, V. West, *op. cit.*

³⁹ Ł. Chojniak, Ł. Wiśniewski, *Przyczyny niesłusznych skazań w Polsce*, Warszawa 2012, źródło: https://for.org.pl/pliki/artykuly/2426_154-raport-for-przyczyny-nieslusznych-skazan-w-polsce-09-07-2012.pdf (data dostępu: 14 lipca 2022 r.).

⁴⁰ Spośród wytypowanych 116 spraw spełniających kryteria autorzy uzyskali dostęp i przeanalizowali 89 spraw – *Ibidem*, s. 37.

⁴¹ *Ibidem*, s. 33.

⁴² Definicja „faktycznego niesłusznego skazania” została przytoczona w rozdziale zawierającym przegląd prasy zagranicznej.

⁴³ Ł. Chojniak, Ł. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 66–67.

Wystąpienie niesłusznego skazania autorzy raportu stwierdzili w 55% sprawach z wytypowanej próby. Z badań wynikało, że zdecydowana większość niesłusznych skazań (72% wszystkich przebadanych spraw, w których stwierdzono niesłuszne skazanie) została wykryta i usunięta w wyniku postępowania kasacyjnego. Natomiast tylko niespełna 18% przeanalizowanych przypadków niesłusznego skazania zostało wyeliminowane w wyniku wznowienia postępowania⁴⁴. W opinii autorów raportu to właśnie po stronie sądu najczęściej leżą przyczyny niesłusznego skazania; jako główną wymienili oni niekompetencję profesjonalnych uczestników postępowania⁴⁵. Jako przykłady niesłusznych skazań podali oni przypadki wymierzenia kary powyżej ustawowego zagrożenia za przestępstwo, naruszenia zasad wymierzania kary łącznej, pociągnięcie do odpowiedzialności karnej, podczas gdy zarzucany czyn stanowił wykroczenie albo sprawca powinien odpowiadać jako nieletni lub wreszcie błędną interpretacją przepisów prawa, abstrahującą od wypracowanego orzecznictwa. Jako przyczynę niesłusznych skazań zidentyfikowali także brak należytej staranności przy identyfikacji oskarżonego, doprowadzający do skazania osoby innej niż sprawca przestępstwa.

Pokłosiem powyższych badań oraz konferencji naukowej „Przyczyny niesłusznych skazań w Polsce”⁴⁶ stała się monografia „Niesłuszne skazania – przyczyny i skutki”⁴⁷ pod red. Ł. Chojniaka. Autorzy przeanalizowali problem niesłusznych skazań biorąc pod uwagę standardy konstytucyjne, orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, opisując rolę profesjonalnych uczestników postępowania karnego. W monografii znalazły się również rozważania na temat podstaw i zakresu postępowania odszkodowawczego.

J. Widacki i A. Dudzińska przeprowadzili badania ankietowe, na grupie 25 adwokatów⁴⁸. Blisko połowa respondentów wyraziła opinię, że w przypadku poszlakowych procesów o zabójstwo niewinni stanowią pomiędzy 30 a 50% wszystkich skazanych. 10 obrońców wskazało, że ich zdaniem ta liczba waha się od 20 do 30%, natomiast tylko 1 określił ten przedział na 10–20%. Wyniki te nie obrazują oczywiście skali zjawiska niesłusznych skazań, tylko pokazują opinię adwokatów na ten temat.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 74.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Konferencja ta odbyła się w 2012 r. na Uniwersytecie Warszawskim i została zorganizowana przez Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW oraz Fundację Forum Obywatelskiego Rozwoju (FOR).

⁴⁷ Ł. Chojniak (red.), *Niesłuszne skazania – przyczyny i skutki*, Warszawa 2017.

⁴⁸ J. Widacki, A. Dudzińska, *Pomyłki sądowe: skazania osób niewinnych przez sądy w Polsce*, Palestra 2007, tom 52, nr 11–12, s. 64–69.

Według opinii przedstawicieli Palestry, najczęściej pomyłki sądowe wynikają z nadużycia przez organy orzekające dowodu poszlakowego, nadmiernej wiary w zeznania świadka koronnego i świadka *incognito*, łamania zasady *in dubio pro reo* oraz błędów w przeprowadzonym okazaniu.

O. Mazur przeprowadziła badanie ankietowe wśród prokuratorów oraz funkcjonariuszy Policji. Jego celem było poznanie poglądów przedstawicieli organów wymiaru sprawiedliwości na temat częstości występowania niesłusznych skazań oraz ich przyczyn.⁴⁹ Przeprowadzone badanie pozwoliło na sformułowanie wniosków, że w ocenie respondentów najczęstszą przyczyną niesłusznych skazań jest błędne rozpoznanie podczas okazania (wynikające z błędnej identyfikacji świadków bądź ofiar lub źle przeprowadzonego okazania). Wśród innych przyczyn tego zjawiska respondenci wskazali: fałszywe samooskarżenia oraz błędne opinie biegłych. Trzeba wskazać, że na metodologię prowadzonego badania, w tym na sformułowanie pytań do kwestionariusza, wpływ miały w dużej mierze doświadczenia autorów badań amerykańskich (opisanych powyżej).

Inne badania ankietowe przeprowadziła M. Huszcza w 2011 r.⁵⁰ W tym wypadku kwestionariusze zostały rozdyskrybowane wśród adwokatów, funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz samych skazanych. Według wszystkich trzech grup respondentów najpowszechniejszym źródłem pomyłek sądowych okazała się nadmierna (bezkrytyczna) wiara organów orzekających w słuszność i niepodważalność opinii biegłego. Do innych, równie ważnych powodów respondenci zaliczyli nadmierną wiarę organów procesowych w obciążające zeznania świadka koronnego lub „małego świadka koronnego” oraz błędne rozpoznania podczas okazania.

Analizie kwestii nienależytego wykorzystania lub wykonania opinii biegłego, jako przyczyny niesłusznego skazania, poświęcili swoją pracę P. Rybicki, M. Pękała, A. Winczakiewicz i J. Kupczyński⁵¹. W publikacji przedstawiono studia przypadków spraw karnych polskich i europejskich, w których doszło do faktycznego niesłusznego skazania z przyczyn związanych z dowodem naukowym. W analizowanych sprawach błędne skazanie spowodowane było m.in. nieskorzystaniem z dostępnej (przy uwzględnieniu zgromadzonych dowodów rzeczowych i ówczesnym stanie wiedzy) ekspertyzy; nadinterpretacja lub błędna interpretacja wyników

⁴⁹ O. Mazur, Niesłuszne skazania w Polsce w opinii prokuratorów i Policjantów, *Palestra* 2012, nr 3–4, s. 19–33.

⁵⁰ M. Huszcza, Niewinnie skazani. Skala pomyłek sądowych w Polsce, *Przegląd Policjny* 2011, nr 3(103), s. 187–195.

⁵¹ P. Rybicki, M. Pękała, A. Winczakiewicz, J. Kupczyński, *Błędy w opiniach biegłych sądowych a pomyłki sądowe. Możliwości i sposoby naprawy*, Warszawa 2015.

prawidłowo przeprowadzonych badań przez samego biegłego, a w ślad za nim przez organy wymiaru sprawiedliwości; zastosowanie nierzetelnej lub niewystarczającej metody naukowej przez biegłego, opiniowanie przez biegłego poza zakresem swojej specjalności i intencjonalne zatajenie przez biegłego pewnych faktów, niedozwolone manipulowanie przez biegłego psychologa postawą podejrzanego, niestaranne prowadzenie oględzin, skutkujące nieujawnieniem dostępnych śladów kryminalistycznych⁵².

Analizę dotyczącą zjawiska niesłusznych skazań przeprowadzono również w ramach programu Klinika „Niewinność”⁵³. Najczęstszymi przyczynami pomyłek sądowych, badanymi w ramach Kliniki „Niewinność” okazały się być: zeznania świadków fałszywie obciążające podejrzanego, błędy popełnione podczas pierwszych etapów postępowania lub podczas okazania, fałszywe przyznanie się przez oskarżonego do popełnienia przestępstwa, którego nie popełnił, pomówienia ze strony współoskarżonych oraz naruszenie zasady *in dubio pro reo*⁵⁴. Wnioski to oparto na studiach przypadków spraw, którymi bezpośrednio zajmowali się uczestnicy projektu.

Warto odnieść się również do danych statystycznych dotyczących odszkodowań i zadośćuczynień za niesłuszne skazania, opublikowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości⁵⁵. Mogą one stanowić wskazówkę do oceny skali omawianego zjawiska w Polsce⁵⁶. Zgodnie z nimi prawomocnie orzeczono za niesłuszne skazanie: odszkodowania wobec 632 osób w latach 2000–2022 oraz zadośćuczynienia wobec 305 osób w latach 2009–2022.

⁵² *Ibidem*, s. 25–42.

⁵³ Program prowadzony w przeszłości przez Helsińską Fundację Praw Człowieka we współpracy z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, ukierunkowany na wyszukiwanie błędów popełnionych na różnych etapach postępowania karnego, które mogły stać się przyczyną niesłusznego skazania, Klinika Niewinność – nowa edycja, 1 grudnia 2016 r., źródło: <https://www.hfhr.pl/klinika-niewinnosc-nowa-edycja/> (data dostępu 14 lipca 2022 r.)

⁵⁴ Klinika Prawa „Niewinność”, praca zbiorowa, Warszawa 2007, wersja elektroniczna, źródło: <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Pomy%C5%82ki%20s%C4%85dowe%20-%20raport%20HFPR.pdf> (data dostępu: 14 lipca 2022 r.).

⁵⁵ Ministerstwo Sprawiedliwości, Prawomocnie zasądzone odszkodowania w latach 2000–2022 i zadośćuczynienia w latach 2009–2022 w trybie art. 552 k.p.k. w sądach okręgowych, źródło: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,35.html> (dostęp: 14 stycznia 2024 r.).

⁵⁶ Powołane opracowanie dotyczy sytuacji, w których – po rozpoznaniu nadzwyczajnego środka zaskarżenia – osoba została uniewinniona lub skazana na karę łagodniejszą (art. 552 k.p.k.). W zakresie tej drugiej alternatywy jest to zatem szersza klasa sytuacji niż tzw. „faktyczne niesłuszne skazanie”.

3. Cel i metodologia badania

Przegląd literatury pozwolił na sformułowanie wniosku, że problematyka niesłuszných skazań nie została dotychczas wyczerpująco opracowana w sposób badawczy, zwłaszcza w polskiej literaturze naukowej. Nie powstało kompleksowe opracowanie opisujące to zjawisko i wyjaśniające jego źródła. W celu wypełnienia tej luki zasadne było przeprowadzenie badań opisanych w niniejszym artykule.

Na potrzeby badania niesłuszne skazanie zostało zdefiniowane jako „sytuacja, w której dochodzi do skazania osoby, która nie była sprawcą zarzucanego jej czynu”. Sytuacja taka może mieć miejsce zarówno w przypadku skazania za czyn popełniony w rzeczywistości przez inną osobę, jak i skazania za czyn, który w ogóle nie został popełniony. Nie ma przy tym znaczenia, czy w toku postępowania sądowego doszło do modyfikacji opisu czynu lub jego kwalifikacji prawnej⁵⁷. Przyjęta definicja zbliżona jest do pojęcia „rzeczywistego niesłusznego skazania”, występującego w większości badań amerykańskich, opisanych w niniejszym artykule.

Celem badań było przeanalizowanie zjawiska niesłuszných skazań w kontekście następujących pytań badawczych, sformułowanych na podstawie przeglądu literatury:

- P1: Jakie są przyczyny niesłuszných skazań w Polsce?
- P2: Jakie czynniki doprowadziły do korekty pierwotnego orzeczenia?
- P3: Jaka jest skala niesłuszných skazań w Polsce?

Poszukując odpowiedzi na te pytania, zwrócono się ku modelowi badania ankietowego, ukierunkowanego na poznanie opinii grupy zawodowej polskich prokuratorów. Wybór tej metody i grupy respondentów znajduje uzasadnienie w przeprowadzonym przeglądzie literatury. R. J. Ramsey i J. Frank⁵⁸ użyli metody badań ankietowych zwracając uwagę na fakt, że w sytuacji braku narzędzi badawczych do oszacowania zakresu zjawiska, poznanie opinii profesjonalnych uczestników postępowania karnego może przynieść oszacowanie jego skali najbliższe rzeczywistości. Przy tym zidentyfikowane, polskie badania ukierunkowane były dotychczas głównie na poznanie opinii przedstawicieli Adwokatury, Służ-

⁵⁷ W przyjętej definicji rozumie się „czyn” jako zdarzenie faktyczne, wobec czego modyfikacja jego opisu lub kwalifikacji prawnej nie wpływa na jego tożsamość (z zachowaniem wypracowanych w doktrynie prawa karnego i orzecznictwie kryteriów tożsamości czynu, zob. np. D. Stachurski, Kryteria tożsamości czynu, Prokuratura i prawo 2015, nr 4, s. 20–39 i powołana tam literatura i orzecznictwo).

⁵⁸ R. J. Ramsey, J. Frank, *op. cit.*

by Więziennej czy policjantów, a nie prokuratorów⁵⁹. Tymczasem członkowie tej grupy zawodowej, będący profesjonalnymi uczestnikami postępowania karnego, mają stały i bieżący wgląd w praktykę stosowania prawa karnego, a podejmowane przez nich decyzje istotnie kształtują ostateczny wynik postępowania. Należy zatem przypuszczać, że osoby z tej grupy mogą posiadać unikalne informacje o zjawisku niesłusznego skazania, pozwalające na rzetelne jego opisanie.

Warto wskazać, że w pierwszej kolejności podjęto próbę zbadania omawianego problemu metodą badań aktowych. Metoda ta miała oprzeć się na dogłębnej analizie akt sądowych w celu szczegółowego opisania badanego zjawiska w jego wszystkich aspektach. W tym celu zwrócono się z zapytaniem do wszystkich jedenastu Sądów Apelacyjnych oraz czterdziestu siedmiu Sądów Okręgowych w Polsce o przedstawienie danych, które umożliwiłyby zidentyfikowanie konkretnych spraw⁶⁰, w których mogło dojść do niesłusznych skazań. Uzyskano odpowiedź merytoryczną wyłącznie od Sądu Okręgowego w Lublinie, który przedstawił informację o jednej sprawie karnej spełniającej kryteria. Od pozostałych Sądów Okręgowych uzyskano odpowiedzi wzywające do wykazania ważnego interesu publicznego ze względu na brak możliwości wygenerowania żądanych danych z posiadanych ewidencji, ewentualnie wskazujące na brak spraw spełniających kryteria. Od Sądów Apelacyjnych uzyskano odpowiedzi wskazujące na ich niewłaściwość i potrzebę kontaktu z sądami szczebla okręgowego. Wobec wytypowania tylko jednej sprawy, która mogłaby podlegać badaniu, odstąpiono od tej metody badawczej i zwrócono się ku badaniom ankietowym z przyczyn wskazanych powyżej.

Przegląd literatury dostarczył szeregu informacji o potencjalnych przyczynach niesłusznych skazań, częstotliwości ich występowania, rodzajach przestępstw, w jakich to zjawisko występuje, charakterystyce niesłusznie skazanych itd. Dane te były wszakże niejednorodny, a wnioski płynące z badań niekiedy rozbieżne, w zależności od miejsca realizacji badania, przyjętej metodologii, próby lub grupy badawczej. Mając to na względzie postanowiono zweryfikować następujące hipotezy badawcze:

- H1: Najczęstszą przyczyną niesłusznych skazań jest błędna identyfikacja sprawcy przez naocznego świadka zdarzenia⁶¹.

⁵⁹ Jedynym wyjątkiem są badania O. Ma z u r, *op. cit.*

⁶⁰ Zapytanie dotyczyło spraw, w których, po rozpoznaniu nadzwyczajnych środków zarządzenia, doszło do uniewinnienia osoby pierwotnie skazanej, przy czym ograniczono zakres zapytania do wybranych lat oraz wybranych kwalifikacji prawnych czynów.

⁶¹ Wyeksponowanie właśnie błędnej identyfikacji sprawcy przez naocznego świadka jako potencjalnie najczęstszej przyczyny niesłusznego skazania koresponduje z publikacją

- H2: Według respondentów niesłuszne skazania zdarzają się rzadko.
- H3: Do uniewinnienia osoby niesłusznie skazanej przyczynił się znaczny rozwój kryminalistyki i badań pokrewnych na przestrzeni ostatnich lat.
- H4: Błędy w początkowej fazie postępowania przygotowawczego są przyczyną niesłusznych skazań.
- H5: Największy odsetek osób niesłusznie skazanych stanowią osoby, które były już wcześniej karane.
- H6: Niesłuszne skazania dotyczą jedynie najpoważniejszych przestępstw.
- H7: Przedstawiciele grupy zawodowej prokuratorów oceniają, że odpowiedzialność za doprowadzenie do skazania niewinnej osoby ponoszą przedstawiciele innych grup zawodowych (sędziów, policjantów, obrońców).

Dla zweryfikowania powyższych hipotez zaprojektowano narzędzie badawcze – kwestionariusz badania ankietowego, składający się z czterech części: 1) metryczki; 2) ogólnej oceny zjawiska i dostępu informacji o nim; 3) szczegółowej oceny zjawiska w kontekście jego przyczyn i charakterystyki osób niesłusznie skazanych; 4) pytania otwartego, w którym respondenci mogli podzielić się przemyśleniami i komentarzami nieujętych w poprzednich częściach ankiety. W kwestionariuszu zawarto pytania zamknięte⁶² jedno- i wielokrotnego wyboru, a także z zastosowaniem skali Likerta⁶³, jak również pytania półotwarte. Część pierwsza (metryczka) służyła uzyskaniu danych o respondencie, jego doświadczeniu zawodowym oraz ewentualnej osobistej znajomości osób niesłusznie skazanych. Druga część zawierała pytania dotyczące źródeł wiedzy o niesłusznych skazaniach i subiektywnej oceny rodzajów przestępstw, w których zjawisko to występuje. Trzecia część dotyczyła oceny przyczyn tego zjawiska, w tym w kontekście wykorzystywanych w postępowaniu karnym dowodów i ewentualnych błędów popełnianych przez uczestników postępowania,

mi zagranicznymi, opisanymi powyżej. Wnioski płynące z wyników niektórych badań amerykańskich (zob. B. Schenck, P. Neufeld, J. Dwyer, *op. cit.*; M. Saks, J. Koehler, *op. cit.*; R. J. Fitzgerald, H. L. Pirce, S. R. Gross, *op. cit.*; częściowo B. Smith, M. Zalman, A. Kiger, *op. cit.*) oraz badań niemieckich (zob. F. Leuschner, M. Rettenberger, A. Desselcker, *op. cit.*), a także niektórych badań polskich (zob. O. Mazur, *op. cit.*) wskazują na tę właśnie okoliczność jako najczęstszą przyczynę niesłusznych skazań.

⁶² Poza pytaniem z części czwartej.

⁶³ Tj. w sposób umożliwiający badanie intensywności lub kategoryczności oceny wyrażonej przez respondenta (E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2004, s. 191–192). W kwestionariuszu posłużono się skalą pięciostopniową przy badaniu opinii o częstotliwości pewnych zjawisk towarzyszących niesłusznym skazaniem oraz skalą dziesięciostopniową przy badaniu subiektywnej oceny przydatności określonych rodzajów badań kryminalistycznych i dowodów.

a także służyła pozyskaniu danych o charakterystyce osób niesłusznie skazanych. Kwestionariusz przygotowano z wykorzystaniem Google Forms, co umożliwiło dystrybuowanie go online wśród osób badanych⁶⁴.

Przygotowana ankieta została rozesłana do przedstawicieli grupy badawczej, tj. czynnych prokuratorów⁶⁵ wykonujących pracę w polskich jednostkach organizacyjnych prokuratury szczebla rejonowego, okręgowego i regionalnego. Badanie zostało przeprowadzone w dniach 19 kwietnia – 5 lipca 2022 r., przy czym poprzedzono je uzyskaniem jednej ankiety pilotażowej. Wyniki pilotażu zostały włączone do wyników badania. Z przedstawicielami grupy badawczej nawiązano kontakt za pośrednictwem zrzeszeń i organizacji zawodowych prokuratorów⁶⁶, a także z wykorzystaniem osobistych kontaktów.

Dodatkowo, w tym samym czasie, identyczną ankietę rozesłano do przedstawicieli grupy kontrolnej, do której zaliczono studentów polskich uczelni wyższych. Przeprowadzenie badania w grupie kontrolnej miało na celu skonfrontowanie danych pozyskanych od profesjonalnych uczestników postępowania z ocenami i informacjami osób niezwiązanych zawodowo ze stosowaniem prawa karnego. Poznanie opinii tak scharakteryzowanej grupy zdaje się niezbędne do kształtowania prawidłowej polityki kryminalnej. Do przedstawicieli grupy kontrolnej prośba o wypełnienie kwestionariusza została przekazana za pośrednictwem organizacji studenckich⁶⁷.

4. Wyniki badania

4.1. Wyniki w grupie badawczej

W badaniu ankietowym łącznie wzięło udział 114 przedstawicieli grupy badawczej (osób wykonujących zawód prokuratora). Z ogólnej liczby

⁶⁴ W przypadku jednej prokuratury rejonowej ankiety (n=6) zostały wypełnione w wersji drukowanej, tj. formularz zamieszczony na Google Forms został wydrukowany i wypełniony ręcznie przez respondentów i respondentki. Następnie został zeskanowany i odesłany jako załącznik do maila. Autorzy niniejszej pracy dodali wyniki z tych ankiet do bazy wyników wygenerowanej przez Google Forms.

⁶⁵ W grupie badawczej uwzględniono także asesorów prokuratorskich z uwagi na fakt, że – co do zasady – powierza mi się wykonywanie czynności prokuratorskich, co upodabnia ich sytuację zawodową do sytuacji prokuratorów. W toku badania pozyskiwano informację o długości doświadczenia zawodowego respondentów, jednak nie różnicowano respondentów na prokuratorów i asesorów prokuratorskich.

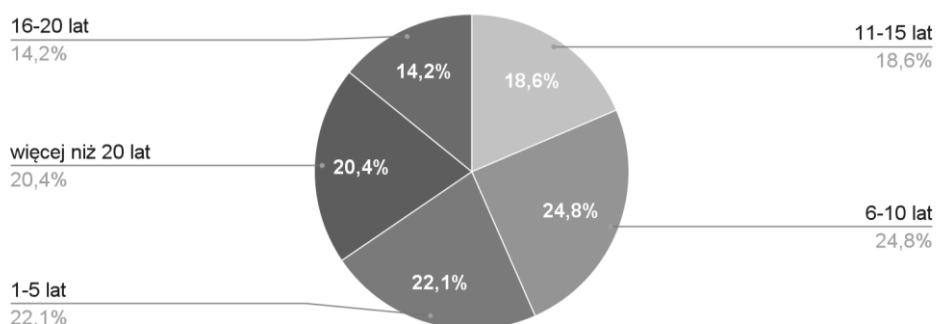
⁶⁶ Tj. Związku Zawodowego Prokuratorów i Pracowników Prokuratury RP, jak też Stowarzyszenia Prokuratorów „Lex Super Omnia”.

⁶⁷ Tj. Europejskiego Stowarzyszenia Studentów Prawa ELSA oraz Forum Uczelni Technicznych, a także kół naukowych.

ankietowanych większość stanowili mężczyźni (57,9%). Rozkład wiekowy respondentów przedstawiał się następująco: 20–29 lat – 19,3%; 30–39 lat – 31,6%; 40–49 lat – 28,1%; 50–59 lat – 17,5%; 60–69 lat – 2,6%; nie chcę podawać – 0,9%. Zdecydowana większość (52,2%) zajmowała stanowisko prokuratora Prokuratury Rejonowej, 38,9% osób prokuratora Prokuratury Okręgowej, natomiast najmniej było przedstawicieli prokuratur szczebla regionalnego (8,8%).

Przedstawiciele grupy badawczej mieli zróżnicowane doświadczenie w prowadzeniu spraw karnych, przy czym ponad połowa (53,2%) więcej niż 10–letnie, co zilustrowano na wykresie 1. Nie spostrzeżono istotnej korelacji pomiędzy wiekiem lub doświadczeniem zawodowym a informacjami udzielanymi przez prokuratorów na temat skali lub przyczyn zjawiska niesłusznych skazań lub innymi informacjami prezentowanymi w kwestionariuszu.

Wykres 1. Doświadczenie w prowadzeniu i nadzorowaniu spraw karnych ($n=114$).

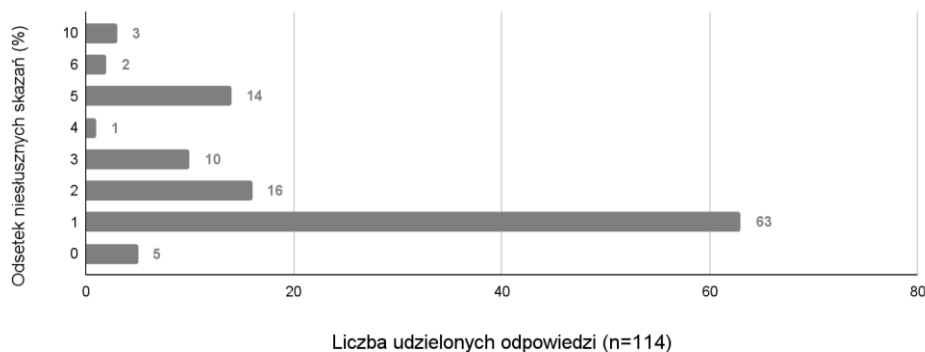

Odnosząc się do skali zjawiska niesłusznych skazań w Polsce prokuratorzy zaprezentowali zróżnicowane oceny, wahające się od 10% do 0% wszystkich skazań. Przy tym według zdecydowanej większości respondentów, niesłuszne skazania zdarzają się w 5% wszystkich spraw lub rzadziej (95,6%). Ponad połowa ankietowanych uważa, że niesłuszne skazania stanowią 1% wszystkich spraw (55,3%). Biorąc pod uwagę dane za rok 2022 w Polsce prowadzono około 1,1 miliona spraw karnych⁶⁸, a zatem w opinii tych prokuratorów doszło lub może dojść do około jede-

⁶⁸ Prokuratura Krajowa, PK–P1K Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2022, Warszawa 2023, źródło: <https://www.gov.pl/attachment/824cd45b-bd1e-4380-8988-34e3e45aefbd> (data dostępu: 26 listopada 2023 r.), s. 1.

nastu tysięcy przypadków niesłusznych skazań w tych sprawach. Znikoma część ankietowanych uważała, że niesłuszne skazania stanowią 10% wszystkich spraw (3%). Średnia arytmetyczna wyników powyższego pytania wyniosła 2,2%, natomiast mediana 1%.

Wykres 2. Jaki odsetek skazań w Polsce stanowią niesłuszne skazania?

W opinii prokuratorów do niesłusznych skazań dochodzi częściej w sprawach o występki (43,9% odpowiedzi) niż o zbrodnie (30,6%), przy czym istotna grupa odpowiedziała na to pytanie: nie wiem (25,4%).

Wykres 3. Najczęstsze przyczyny niesłusznych skazań według oceny prokuratorów (n=313).

Podjęto próbę zidentyfikowania przyczyn niesłuszných skazań. W tym celu stworzono katalog okoliczności, które – jak wynika z przeglądu literatury – mogą skutkować tego rodzaju rozstrzygnięciami. Badanych poproszono o wybranie trzech ich zdaniem najczęstszych przyczyn niesłuszných skazań spośród zaprezentowanego katalogu. Przy tym pozostawiono respondentom możliwość udzielenia dodatkowej, własnej odpowiedzi. Nieznaczna część respondentów nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie lub wskazała mniej niż trzy przyczyny niesłuszných skazań (ogółem udzielono 313 odpowiedzi). Wyniki zaprezentowano na wykresie 3.

Najczęściej do niesłusznego skazania prowadzi, według respondentów, tzw. widzenie tunelowe organów ścigania, a zatem koncentrowanie się na wybranej wersji zdarzenia i ignorowanie lub nadinterpretacja danych mogących ją podważać. Niemal tak samo często respondenci wskazali na błędną identyfikację sprawcy przez naocznego świadka zdarzenia. Jako trzecią najczęstszą przyczynę wskazali z kolei złożenie fałszywych zeznań przez świadka zdarzenia. Inne przyczyny, według respondentów, w mniejszym stopniu przyczyniały się do niesłusznego skazania, choć warto wskazać, że część badanych zwracała uwagę na złożenie fałszywych wyjaśnień przez oskarżonego/podejrzanego (w czym mieści się również fałszywe samooskarżenie) oraz udzielenie fałszywych informacji przez osobę współpracującą z organami ścigania, tzw. informatora. Około jedna na dziesięć odpowiedzi wskazywała także na nierzetelne stosowanie wiedzy kryminalistycznej jako przyczynę niesłusznego skazania.

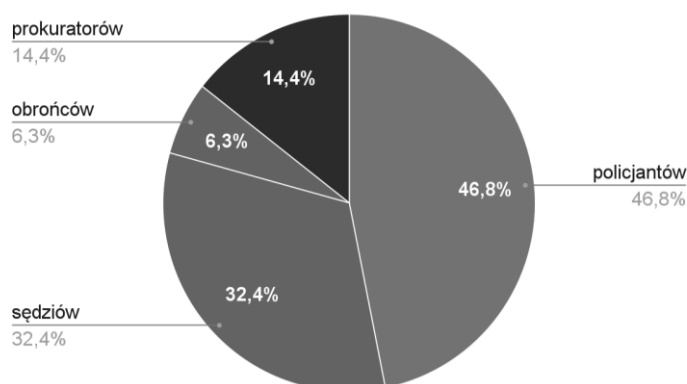
Dwóch respondentów skorzystało z możliwości udzielenia własnej odpowiedzi na pytanie o przyczyny niesłuszných skazań. Jeden z nich przyjął, że sytuacja taka zachodzi, gdy: „ocena całokształtu materiału dowodowego, w tym opinii biegłych, prowadzi do jednoznacznego wniosku, że dana osoba jest sprawcą czynu zabronionego. Przykładem jest sprawa Tomasza K., w której pozyskane dowody (m.in. ślady DNA na odnalezionej czapce ciele ofiary ślady zębów) mogły prowadzić do uznania, że jest on sprawcą zarzucanego mu przestępstwa”. Drugi zaś wskazał na: „Obok w/w przyczyn zeznania obiektywnie nieprawdziwe złożone w dobrej wierze”.

Przedstawiciele grupy badawczej zdecydowanie zidentyfikowali postępowanie przygotowawcze jako ten etap, na którym dochodzi do błędów skutkujących następnie niesłusznym skazaniem. Błędy popełnione na tym etapie były w ich ocenie często (53,2%), czasem (18%), a niekiedy wręcz zawsze (18%) przyczyną niesłusznego skazania. Odpowiedź: rzadko i nigdy wybrało odpowiednio 8,1% i 1,8% respondentów.

W kwestii środków i dowodów mogących przyczynić się do oczyszczenia z zarzutów osoby niesłuszenie skazanej, badani zostali skonfr-

towani z pytaniami: czy elementem prowadzącym do uniewinnienia może być rozwój kryminalistyki i nauk pokrewnych, a także jak często badania DNA mogą wpływać na uniewinnienie. Po trzech prokuratorów nie udzieliło odpowiedzi na te pytania. Spośród pozostałych respondentów (n=111) większość (73%) zgodziła się ze stwierdzeniem, że rozwój kryminalistyki i nauk pokrewnych może przyczynić się do uniewinnienia osoby niesłusznie skazanej, przeciwnego zdania było 13,5%, a odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało również 13,5%. Badania DNA, według prokuratorów, czasami (28,8%) lub często (44,1%) wpływają na uniewinnienie niesłusznie skazanych. Natomiast odpowiedź „zawsze” wybrało 7,2% ankietowanych. Mniejsza część ankietowanych wskazała na brak wpływu (3,6%) lub niski wpływ (16,2%) badań DNA na uniewinnienie.

Wykres 4. Błędy której grupy zawodowej w największym stopniu przyczyniają się do niesłusznego skazania – ocena.

Zdecydowana większość badanych prokuratorów twierdziła, że odpowiedzialność za niesłuszne skazania ponoszą przedstawiciele pozostałych grup zawodowych (sędziów, policjantów oraz obrońców) (85,6%). Natomiast tylko 14,4% respondentów wskazało odpowiedź „prokuratorów”. Najczęściej wymienianą grupą zawodową, której błędy doprowadzają do niesłusznych skazań byli policjanci (46,8%), a w drugiej kolejności sędziowie (32,4%). Trzy osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie (n=111). Wyniki zilustrowano na wykresie 4.

Zdaniem prokuratorów większość niesłusznie skazanych była już wcześniej karana (46,8%). Opinię przeciwną wyraziło 26,1% respondentów, przy czym istotna część przedstawicieli grupy badawczej (27%) wybrała odpowiedź „nie wiem”.

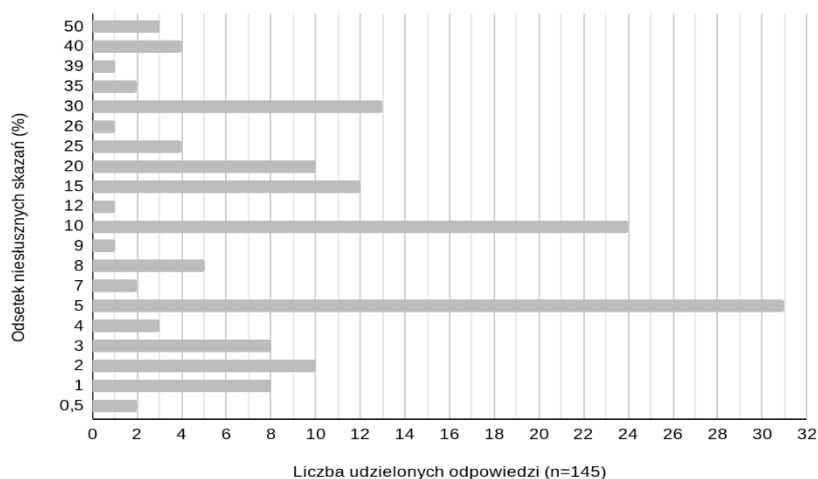
W części czwartej ankiety przedstawiciele grupy badawczej mieli możliwość podzielenia się swoimi przemyśleniami lub uwagami na temat zjawiska niesłusznych skazań. Z możliwości tej skorzystało ośmiu prokuratorów. Warto przytoczyć fragmenty niektórych opinii. Jeden z uczestników badania wskazał: „(...) ciężar gatunkowy wielu spraw jest zbyt duży, by wydawane wyroki (...) oceniać w kategoriach 0–1. Procesy poszlakowe są bardzo trudne (...) wymagają wybitnie drobiazgowego postępowania dowodowego, acz i ono nigdy nie zawsze daje 100% pewności, że rzeczywistość w chwili popełnienia czynu zabronionego nie była zgoła odmienna. (...) [W] mediach (post factum, oczywiście) zapomina się, że żaden prokurator ani policjant nie posiada kryształowej kuli, które pozwala jednoznacznie i bezspornie odtworzyć przebieg wydarzeń. Wyroki na organy ścigania feruje się szybko, łatwo, bez znajomości akt, natomiast droga do wydania wyroku skazującego wymaga dużo więcej dowodowego zaangażowania, aniżeli wyłącznie przedstawienie swej subiektywnej opinii.” Cztery opinie wyrażone w tej części ankiety zwracały uwagę na czynnik ludzki w procesie ferowania niesłusznego wyroku skazującego: „Osoby niesłusznie skazane bywają w wieku od 17 do 70 lat. Do ich skazania przyczyniają się błędy /i zła wola/ wszystkich uczestników procesu karnego. Istotną rolę odgrywają zeznania obiektywnie nieprawdziwe, składane w dobrej wierze.”; „(...) problem jest marginalny i w większości przypadków związany jest z błędami ludzkimi”; „Problemem jest składanie fałszywych zeznań przez świadka zdarzenia”; „Powinny odbywać się szkolenia dla prokuratorów, policjantów i sędziów z zakresu niesłusznych skazań. Prawdopodobnie pozwoliłoby to uniknąć część niesłusznych przypadków”. Jeden z respondentów podkreślił znaczenie pierwszego etapu postępowania dla ewentualnego niesłusznego rozstrzygnięcia końcowego: „Najczęściej do niesłusznego skazania prowadzą błędy na początkowym etapie postępowania, głównie związane z nierzetelnym przeprowadzeniem oględzin”. Wreszcie jeden z uczestników badania zwrócił uwagę na trudności wiążące się z uniewinnieniem osoby pierwotnie (niesłusznie) skazanej: „Niestety do uniewinnienia niesłusznie skazanego potrzeba dużo więcej pracy niż do skazania”.

4.2. Wyniki w grupie kontrolnej

Kwestionariusz w grupie kontrolnej (studentów) wypełniło 145 respondentów, w przeważającej mierze w wieku 20–29 lat (97,9%), spośród których nieco ponad połowę stanowili mężczyźni (53,1%). Około dwóch na trzech stanowili studenci kierunku: prawo (64,83%). Pozostali reprezentowali m.in. kierunki studiów: inżynieria biomedyczna, inżynieria materia-

łowa, fizyka, biotechnologia, informatyka, elektronika, automatyka i robotyka, telekomunikacja, matematyka, chemia sądowa, administracja.

Wykres 5. Jaki odsetek skazań w Polsce stanowią niesłuszne skazania?

W grupie kontrolnej skalę zjawiska niesłusznych skazań szacowano przeciętnie na znacznie wyższą niż w grupie badawczej. Respondenci ocenili, że dochodzi do tego w od 0,5% do nawet 50% wszystkich skazań. O ile liczna grupa studentów (42,76%) oceniała, że zjawisko to zachodzi w odsetku 5 lub mniej wszystkich skazań, to jednak ponad połowa (51,72%) przekonana była, że występuje ono w 10 i więcej sprawach karnych na sto. Średnia arytmetyczna wyników wyniosła 12,8%, natomiast mediana 10%.

W przeciwieństwie do prokuratorów studenci uważali, że do niesłusznych skazań dochodzi częściej w sprawach o zbrodnie (64,83% odpowiedzi) niż o występki (20,69%), przy czym dość liczna grupa odpowiedziała na to pytanie: nie wiem (14,48%).

Podobnie jak w przypadku grupy badawczej, także największa część przedstawicieli grupy kontrolnej (20,38%) przekonana była o tym, że najczęstszą przyczyną niesłusznych skazań jest tzw. widzenie tunelowe organów ścigania. Szczegółowe wyniki odpowiedzi na pytanie o przyczyny badanego zjawiska w grupie studentów zilustrowano na wykresie 6. W znacznie wyższym stopniu niż w grupie badawczej studenci sugerowali, że to nierzetelność prokuratorów stanowi przyczynę niesłusznych skazań (13,67%). Ponadto łącznie 11 respondentów zdecydowało się

udzielić własnej, swobodnej odpowiedzi na to pytanie. Zwraca uwagę fakt, że studenci w swobodnych odpowiedziach praktycznie w całości wyrażali negatywną ocenę pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, upatrując w tym czynnika skutkującego niesłusznym skazaniem. Między innymi przedstawili następujące zapatrywania o przyczynach badanego zjawiska: „celowe działanie organów ścigania”; „niezastosowanie zasady *in dubio pro reo*”; „upolitycznieni sędziowie i prokuratorzy”, „sędzia nie zna się na dziedzinie prawa, której dotyczy sprawa”, „konieczność skazania kogokolwiek i opinia publiczna”, „niedbałość/obojętność organów ścigania”. Wszyscy respondenci udzielili odpowiedzi na pytanie o przyczyny niesłuszných skazań, nieliczni wskazali jednak mniej niż trzy odpowiedzi, stąd też łączna liczba odpowiedzi na to pytanie wyniosła 417.

Wykres 6. Najczęstsze przyczyny niesłuszných skazań według oceny studentów (n=417).

Przedstawiciele grupy kontrolnej, podobnie jak prokuratorzy, oceniali, że przyczyn niesłusznego skazania należy upatrywać w błędach popełnionych na etapie postępowania przygotowawczego. Błędy popełnione

na tym etapie były w ich ocenie często (58,6%), czasem (31%) lub zawsze (2,8%) przyczyną niesłusznego skazanie. Odpowiedź: rzadko i nigdy wybrało odpowiednio 6,8% i 0,7% studentów.

Zdecydowana większość respondentów (86,9%) zgodziła się ze stwierdzeniem, że rozwój kryminalistyki i nauk pokrewnych może przyczynić się do uniewinnienia osoby niesłusznie skazanej. Przeciwnego zdania było zaledwie 4,1%, a odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało 9%. Jeżeli chodzi o badania DNA, to w ocenie studentów często (57,9%), czasami (26,9%), rzadko (8,3%), zawsze (6,9%) wpływają na uniewinnienie niesłusznie skazanych.

Nieco odmiennie niż w przypadku prokuratorów ocenili przedstawiciele grupy kontrolnej rozkład „odpowiedzialności” za niesłuszne skazanie na poszczególne grupy zawodowe. Wprowadzie także najwięcej studentów (49,7%) uznała, że najbardziej do tego zjawiska przyczyniają się błędy policjantów, jednak dość znaczna grupa respondentów (30,3%) wskazała na prokuratorów. W dalszej kolejności studenci wskazali na sędziów (16,6%) i obrońców (3,4%).

Co do uprzedniej karalności, to studenci oceniali, że przyczynia się ona do zaistnienia badanego zjawiska (49%); przeciwnego zdania było 26,2% respondentów, a 24,8% wybrało odpowiedź „nie wiem”.

5. Omówienie wyników badania

Pozytywnie zweryfikowano część z postawionych hipotez badawczych.

Częściowo pozytywnie zweryfikowano hipotezę, że najczęstszą przyczyną niesłusznych skazań jest błędna identyfikacja sprawcy przez narocznego świadka zdarzenia (H1). Prokuratorzy niemal z identyczną mocą wskazali na tę właśnie przyczynę jak i na tzw. widzenie tunelowe organów ścigania (0,33% respondentów więcej opowiedziało się za tą ostatnią). Należy zatem przyjąć, że grupa badawcza postrzega tę okoliczność jako bardzo istotną dla zaistnienia badanego zjawiska.

O ile wyniki w grupie kontrolnej były zbliżone, to jednak więcej studentów (dokładnie o 3,83% więcej) dało pierwszeństwo tzw. widzeniu tunelowemu jako najczęstszej przyczynie niesłusznego skazania.

Zasadniczo pozytywnie zweryfikowano hipotezę, że według respondentów niesłuszne skazania zdarzają się rzadko (H2). Najliczniejsza grupa badanych wskazała, że dochodzi do tego w 1% lub mniej skazań, a przytłaczająca większość, że w 5% lub mniej. Nieliczni respondenci wskazali nieco wyższe wartości, nie więcej jednak niż 10%.

Warto jednak mieć na względzie, że ocena osób niezwiązanych zawodowo ze stosowaniem prawa karnego była istotnie odmienna. W opinii przedstawicieli grupy kontrolnej zjawisko to jest znacznie częstsze, a sięga nawet 50% wszystkich skazań. Oceny prezentowane przez studentów są zatem bardziej zbliżone do sugestii przedstawicieli adwokatury uczestniczących w badaniu J. Widackiego i A. Dudzińskiej⁶⁹ (choć przewyższają i te).

Większość przedstawicieli grupy badawczej udzieliła odpowiedzi zbieżnych z hipotezami H3 (do uniewinnienia osoby niesłusznie skazanej przyczynił się znaczny rozwój kryminalistyki i badań pokrewnych na przestrzeni ostatnich lat) i H4 (błędy w początkowej fazie postępowania przygotowawczego są przyczyną niesłusznych skazań), wobec czego trzeba je uznać za zweryfikowane pozytywnie. Warto wskazać, że dotychczas przeprowadzone badania polskie i zagraniczne w obszarze przyczyn niesłusznych skazań abstrahowały od oceny wagi etapu postępowania, na którym doszło do popełnienia ewentualnych błędów. Z tego względu postawienie i pozytywne zweryfikowanie hipotezy H4 ma szczególne znaczenie.

Zasadniczo pozytywnie zweryfikowano hipotezę związaną z charakterystyką osoby niesłusznie skazanej jako będącej już uprzednio karaną za przestępstwa (H5). Opinie uzyskane od przedstawicieli grupy badawczej były w większości z nią zbieżne, choć relatywnie liczna grupa wybierała odpowiedź niekategoryczną („nie wiem”).

Oceny wyrażane przez przedstawicieli grupy kontrolnej były zasadniczo zbieżne z tymi prezentowanymi przez prokuratorów w zakresie hipotez H3, H4, H5.

Negatywnie zweryfikowano za to hipotezę H6 (niesłuszne skazania dotyczą jedynie najpoważniejszych przestępstw). Według prokuratorów jest wręcz przeciwnie – do zaistnienia badanego zjawiska dochodzi częściej w sprawach o występki niż o zbrodnie, choć istotna grupa wybrała odpowiedź niekategoryczną.

Trzeba zauważyć, że przedstawiciele grupy kontrolnej zaprezentowali odmienny pogląd od prokuratorów. Większość z nich twierdziła, że badane zjawisko zachodzi częściej w sprawach o zbrodnie, a jeden z respondentów w swobodnej wypowiedzi podał argument zbieżny z tezą S. R. Grossa i in., tj. presję opinii publicznej skutkującą „koniecznością” skazania kogokolwiek.

Zarówno prokuratorzy, jak i studenci upatrywali przyczyn niesłusznych skazań – w odniesieniu do działań poszczególnych grup zawodowych –

⁶⁹ J. Widacki, A. Dudzińska, *op. cit.*

najczęściej w błędach policji. Jest to tylko częściowo zbieżne z wynikami badań prezentowanymi w przeglądzie literatury⁷⁰.

Prawdziwe za to okazało się twierdzenie, że respondenci mieli tendencję do oceny, że to inna grupa zawodowa „odpowiada” za doprowadzenie do niesłusznego skazania. Mniejszość prokuratorów wskazała na własną grupę zawodową jako tę, której błędy najczęściej prowadzą do powstania badanego zjawiska. Choć trzeba przyznać, że w jeszcze mniejszym stopniu sądzili oni, że „odpowiedzialność” za to leży po stronie obrony. Tym niemniej hipotezę H7 uznać trzeba za zweryfikowaną pozytywnie.

Trzeba zauważyć, że niniejsze badanie abstrahuje od porównania informacji prezentowanych przez respondentów z danymi o ilości spraw prowadzonych w reprezentowanych przez nich jednostkach prokuratury, jak też z analizą rozstrzygnięć nadzwyczajnych środków zaskarżenia na tym obszarze (co mogłoby wskazywać na zaistnienie niesłusznych skazań w poszczególnych przypadkach).

6. Podsumowanie

Przeprowadzone badanie ankietowe na grupie polskich prokuratorów częściowo przyczynia się do uzupełnienia dorobku naukowego w zakresie opisu i poznania zjawiska niesłusznych skazań w Polsce. Przedstawiciele tej grupy zawodowej, z racji na bieżącą praktykę przy stosowaniu prawa karnego, posiadają wiedzę i umotywowane poglądy na temat tego zjawiska. Wcześniej zaś nie prowadzono z ich udziałem badań w tym obszarze.

Prokuratorzy mają świadomość istnienia zjawiska niesłusznych skazań, choć oceniają jego wymiar jako relatywnie mały. Większość z nich wskazała, że zachodzi ono w 5% i mniej sprawach zakończonych skazaniem, nieliczni podali nieco wyższy odsetek, nie większy jednak niż 10%. Według prokuratorów niesłuszne skazanie ma miejsce częściej w sprawach o mniejszym ciężarze gatunkowym, tj. w sprawach występki niż o zbrodnie. Merytoryczne przyczyny tego problemu odnajdują prokuratorzy głównie na etapie postępowania przygotowawczego, najczęściej wśród takich okoliczności, jak tzw. tunelowe widzenie organów ścigania oraz błędne rozpoznanie osoby przez naocznego świadka zdarzenia. W ich przekonaniu to ewentualne błędy po stronie policjantów, a w dru-

⁷⁰ W badaniach amerykańskich eksponowano błędy po stronie obrony jako najistotniejsze dla zaistnienia badanego zjawiska, tymczasem polscy prokuratorzy, podobnie jak przedstawiciele grupy kontrolnej, w najmniejszym stopniu upatrywali przyczyny niesłusznego skazania w postępowaniu obrony.

giej kolejności sędziów, najczęściej wiodą do powstania tego zjawiska. Częstokroć, jak wskazali respondenci, osoba niesłusznie skazana wchodziła już w przeszłości w konflikt z prawem. W drodze do oczyszczenia takiej osoby z zarzutów pomocne może być użycie nowych technik kryminalistycznych, w szczególności związanych z badaniem DNA. Na uwagę zasługuje przy tym sformułowany przez jednego z badanych pogląd, że oczyszczenie z zarzutów osoby niesłusznie skazanej jest w praktyce trudniejsze, bardziej czasochłonne niż wcześniejsze skazanie.

Opis zjawiska, wyłaniający się z przeprowadzonych badań, częściowo pokrywa się ze spostrzeżeniami badaczy polskich i zagranicznych, którzy zajmowali się niesłusznymi skazaniami. Stosunkowo najwięcej tego typu badań powstało w Stanach Zjednoczonych. Prowadzone przez niektórych tamtejszych autorów badania aktowe, studia przypadków i wyliczenia statystyczne wiodły do oceny skali zjawiska na poziomie od 3% do 4,1%, co koresponduje z oceną polskich prokuratorów. Wskaźniki te są jednak istotnie niższe niż odsetek niesłuszných skazań szacowany przez polskich adwokatów we wcześniej prowadzonych badaniach, a także radykalnie niższy niż odczucia osób niezwiązanych zawodowo ze stosowaniem prawa karnego. Przedstawiciele grupy kontrolnej byli bowiem przekonani, że zjawisko to zachodzi w relatywnie licznej grupie spraw, sięgającej nawet 50% wszystkich skazań.

Wyniki przeprowadzonego badania sugerują, że pierwszy etap postępowania karnego – postępowanie przygotowawcze – jest tym, w którym ryzyko wystąpienia błędów skutkujących późniejszym niesłusznym skazaniem jest największe. To istotne spostrzeżenie, bo temat etapu postępowania, z którym wiąże się opisywane zjawisko, nie był dotychczas intensywnie eksplorowany w badaniach. Ustalenie to może być zaś wskazówką co do tego, jak efektywnie przeciwdziałać niesłusznym skazaniam. Podobnie wskazówką może być zidentyfikowanie głównych przyczyn tego problemu, czyli prowadzenia postępowania w sposób zamknięty na alternatywne wersje oraz nadmiernego zaufania rozpoznaniu dokonaniem przez świadka zdarzenia.

Przedstawione tu badanie w żadnym razie nie wyczerpuje zapotrzebowania na rzetelną wiedzę naukową o zjawisku niesłuszných skazań w Polsce. Z uwagi na wielkość próby badawczej oraz brak w polskiej literaturze kompleksowego i jednocześnie opartego na empirycznych badaniach opracowania na ten temat, wskazanym byłoby kontynuowanie jego eksplorowania, w tym nie tylko w oparciu o badania opinii uczestników postępowania, ale i akt spraw karnych i studiów przypadków, w których zjawisko to miało miejsce.

Bibliografia

1. Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2004.
2. Chojniak Ł. (red.), *Niesłuszne skazania – przyczyny i skutki*, Warszawa 2017.
3. Chojniak Ł., Wiśniewski Ł., *Przyczyny niesłusznych skazań w Polsce*, Warszawa 2012, źródło: https://for.org.pl/pliki/artykuly/2426_154-raport-for-przyczyny-nieslusznych-skazan-w-polsce-09-07-2012.pdf (data dostępu 14 lipca 2022 r.).
4. Denov M. S., Campbell K. M., *Criminal injustice: Understanding the causes, effects and responses to wrongful conviction in Canada*, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 2005, nr 21, s. 224–249.
5. Fitzgerald R. J., Price H. L., *Eyewitness identification across the life span: A meta-analysis of age differences*, *Psychological Bulletin* 2015, nr 141, s. 1228–1265.
6. Gross S. R., Jacoby K., Matheson D. J., Montgomery N., *Exonerations in the United States 1989 through 2003*, *Journal of Criminal Law and Criminology* 2005, tom 95, nr 2 (zima 2005), s. 523–560.
7. Gross S. R., O'Brien B., Ch. Hu, Kennedy E. H., *Rate of false conviction of criminal defendants who are sentenced to death*, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, tom 111, nr 20 (28 kwietnia 2014 r.), s. 7230–7235.
8. Huff R. C., *Wrongful conviction and public policy: The American Society of Criminology 2001 presidential address*, *Criminology* 2002, tom 40, nr 1, s. 1–18.
9. Huszcza M., *Niewinnie skazani. Skala pomyłek sądowych w Polsce*, *Przegląd Policyjny* 2011, nr 3(103).
10. Leo R. A., *Rethinking the study of miscarriages of justice: Developing a criminology of wrongful conviction*, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 2005, nr 21, s. 201–233.
11. Leuschner F., Rettenberger M., Desselcker A., *Imprisoned but Innocent: Wrongful Convictions and Imprisonments in Germany, 1990–2016*, *Crime & Delinquency* 2020, tom 66, nr 5.
12. Liebman J. S., Fagan J., West V., *A Broken System: Error Rates in Capital Cases, 1973–1995*, Columbia Law School, *Referat z zakresu prawa publicznego* 2000, nr 15, źródło: https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/1219 (data dostępu: 5 lipca 2022 r.).
13. Marquis J., *The Innocent and the Shammed*, *The New York Times*, 2006, 26 stycznia.

14. Mazur O., *Niesłuszne skazania w Polsce w opinii prokuratorów i Policjantów*, *Palestra* 2012, nr 3–4.
15. Mozgawa–Saj M., *Rzymskie korzenie zasady domniemania niewinności i prawa oskarżonego do obrony*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego* 2018, t. 101, s. 104–113.
16. Ramsey R.J., Frank J., *Wrongful Conviction. Perceptions of Criminal Justice Professionals Regarding the Frequency of Wrongful Conviction and the Extent of System Errors*, *Crime & Delinquency*, tom 53, nr 3, lipiec 2007, s. 436–470.
17. Risinger D.M., *Innocents Convicted: An Empirical Justified Factual Wrongful Conviction Rate*, *Journal of Criminal Law and Criminology*, tom 97, nr 3 (wiosna 2007), s. 761–806.
18. Poveda T.G., *Estimating wrongful convictions*, *Justice Quarterly* 2001, tom 18, nr 3, s. 689–708.
19. Rybicki P., Pękała M., Winczakiewicz A., Kupczyński J., *Błędy w opiniach biegłych sądowych a pomyłki sądowe. Możliwości i sposoby naprawy*, Warszawa 2015.
20. Saks M.J., Koehler J. J., *The Coming Paradigm Shift in Forensic Identification Science*, *Science*, tom 309, nr 5736 (sierpień 2005), s. 892–895.
21. Scheck B., Neufeld P., Dwyer J., *Actual Innocence: When Justice Goes Wrong and how to Make it Right*, Nowy Jork 2001.
22. Smith B., Zalman M., Kiger A., *How Justice System Officials View Wrongful Convictions*, *Crime & Delinquency* 2011, tom 57, nr 5, s. 663–685.
23. Stachurski D., *Kryteria tożsamości czynu*, *Prokuratura i prawo* 2015, nr 4, s. 20–39.
24. White W.S., *Confessions in capital cases*, *University of Illinois Law Review*, nr z dnia 30 czerwca 2003 r., s. 979–1035.
25. Widacki J., Dudzińska A., *Pomyłki sądowe: skazania osób niewinnych przez sądy w Polsce*, *Palestra* 2007, tom 52, nr 11–12.
26. *Klinika Prawa „Niewinność”*, praca zbiorowa, Warszawa 2007, wersja elektroniczna, źródło: <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Pomy%C5%82ki%20s%C4%85dowe%20-%20raport%20HFPR.pdf> (data dostępu: 14/ lipca 2022 r.).
27. *Ministerstwo Sprawiedliwości, Prawomocnie zasądzone odszkodowania w latach 2000–2022 i zadośćuczynienia w latach 2009–2022 w trybie art. 552 k.p.k. w sądach okręgowych*, źródło: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,35.html> (dostęp: 14 stycznia 2024 r.).

Orzeczenia

1. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2018 r., sygn. V KO 26/18.

Wrongful convictions in Poland. Questionnaire survey among Polish public prosecutors

Abstract

In the essay there are presented the results of a survey check of Polish public prosecutors' experiences and opinions on wrongful convictions. Those results show the picture of this phenomenon in aspect of its range, causes, features of wrongfully convicted person as well as measures to exonerate such person, based on the information provided by the representatives of the group of professionals directly engaged into the process of executing justice. The obtained information was confronted with opinions and judgements presented by non-professionals and put into the context of a comprehensive review of Polish and foreign literature on wrongful convictions.

Key words

Wrongful conviction, miscarriage of justice, empirical research, criminal proceedings, public prosecution.